

Türkiye Komünist Fırkası

1917’de Rusya’da başlayan Bolşevik Devrim sonunda Çarlık Rusya yıkılmış yerine Sosyalist temellere dayanan yeni bir düzen kurulmuştu. Birinci Dünya Savaşı sonunda Anadolu İtilaf Devletleri’nin işgaline uğradı. İstanbul’daki Osmanlı yönetimi Sosyalist düzen karşıtlarıyla iyi ilişki içine girerken Ankara’da odaklanan ulusalcılar da Bolşeviklerle iyi ilişki içine girdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi açılınca ilk ilişki Sovyet Rusya ile kurulmaya çalışıldı. Anadolu’yu İtilaf Devletleri’nin işgalinden kurtarmak isteyenler Sosyalist düşüncüyü kurtuluş ideolojisi olarak gördüler. Bu nedenle de Sovyet Rusya’dan yardım almayı umdular. Sovyet Rusya’da emperyalizme savaş açan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’yle iyi ilişki kurmayı çıkarlarına uygun buldu. İki ülke arasındaki iyi ilişkiler Sosyalist düşüncenin Anadolu’da yayılmasına yol açtı. 1920 sonbaharında Anadolu’da göz ardı edilemeyecek kadar gelişmiş bir “Bolşevik” kitle oluştu. Hükümet bu kitleyi denetimi altına almak istedi. Zira “Vakkas ve arkadaşları” candan ve hararetle bir komünist parti kurarak Anadolu’da sosyalist bir düzene geçirmenin mücadelesini veriyorlardı. Oysa “millet, meclis ve hükümet” böyle bir düzen yanlısı olarak gözükmüyordu. Hükümet, dış etkilerle ülkenin kimi yerlerinde hissedilen sosyalist hareketlenmeleri önlemek, hükümete muhalif sol güçleri denetim altına almak, emperyalist düşmana karşı verilecek savaşta Sovyetlerin yardımını daha da artırabilmek için, 18 Ekim 1920’de “Türkiye Komünist Partisi” adı altında bir parti kurdu. 9 kişilik kurucu heyeti, 30 kişilik “Merkez Umumisi” olan partinin üyeleri arasında Hakkı Behiç Bey, İhsan Bey (Cebelibereket), Refik Bey (Konya), Eyüp Bey (Eskişehir), Tevfik Rüşdü Bey, Mahmut Esat Bey, Yunus Nadi Bey, Kılıç Ali Bey, Süreyya Bey gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin aktif üyeleri yanında Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın asker kadrosunda önemli yerleri bulunan Fevzi Paşa, Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Refet ve İsmet beyler de vardı. İşte bu nedenle Mustafa Kemal Paşa, partiyi kuran kişileri “en kıymetli, en namuslu, en vatanperver” kimseler olarak nitelmişti. Mecliste 85 milletvekiline sahip olduğu ileri sürülen bu partinin genel politikasının oluşturulmasında Hakkı Behiç Bey etkili olmuştur. Bu parti kurulduktan sonra, Mustafa Kemal Paşa’nın isteği üzerine Çerkez Ethem de partiye alınmıştır. III. Enternasyonel’e bağlı olduğu ilân edilmesine rağmen henüz partinin programı da tamamlanamamıştı. Genel kongre yapıncaya değin izlenecek politikayı saptamak üzere bazı kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşmeler sonunda 43 maddeden oluşan bir nizamname hazırlanmıştır: 7 bölümden oluşan nizamnamenin 1. bölümü “siyaseti umumiye”, 2. bölümü “münasebeti millie”, 3. bölümü “umuru askeriye”, 4. bölümü “umuru adliye”, 5. bölümü “umuru maarif”, 6. bölümü “umuru diniye”, 7. bölümü “umuru iktisadiye” adlarını taşımaktadır. Hâkimiyet-i Millie ve Anadolu’da Yeni Gün gazeteleri bu partiyi desteklemiştir. Bu gazetelerdeki yazılara göre Türkiye Komünist Partisi, Rusya’da olduğu gibi Anadolu’da da işçinin önderliğinde proletarya diktatörlüğüne dayanan bir komünizm kurmayı amaçlamamaktadır. Türkiye Komünist Partisi, Anadolu’nun ve Türk ulusunun koşulları farklı olduğu için Türkiye’ye özgü yukarıdan gelen kanlı olmayan bir Komünizmi benimsemiştir. Ne zaman kapatıldığı belli olmayan bu partinin, kuruluşundan başlayarak yok oluşuna değin “ısmarlama bir parti” olup olmadığı tartışılmıştır.

İhsan GÜNEŞ

KAYNAKÇA

Anadolu’da Yeni Gün, 20 Kânun-ı Sani 1336/1920.

GÜNEŞ, İhsan, **Birinci Türkiye Büyük millet Meclisi’nin Düşünce Yapısı (1920-1923)**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye’de Sol Hareketler (1908-1925)**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1978.

TEVETOĐLU, Fethi, **Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1967.

01/04/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turkiye-komunist-firkasi/?pdf=3294> adresinden erişilmiştir